

Faculteit der Rechtsgeleerdheid

Faculteit der Rechtsgeleerdheid

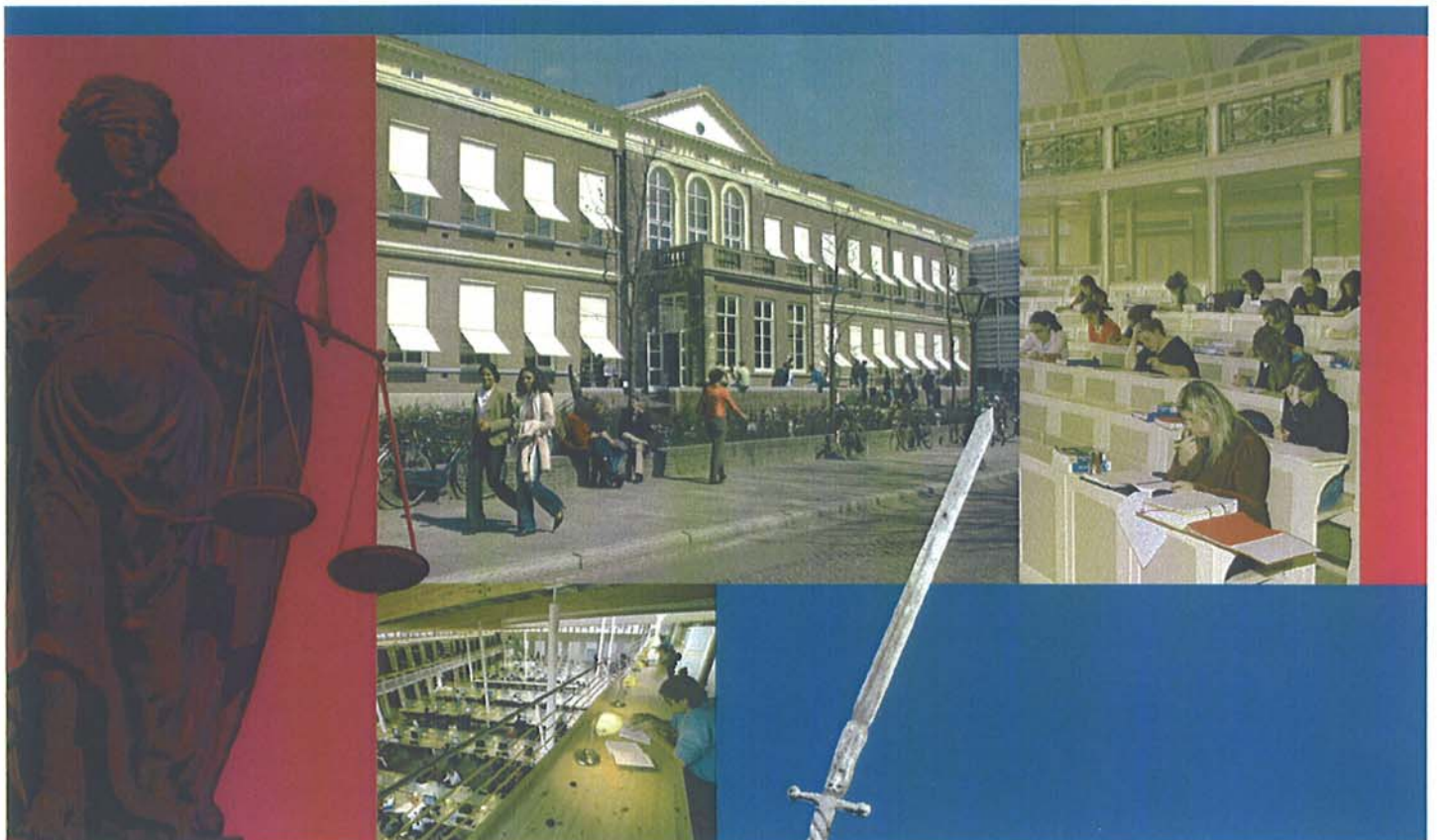
Afdeling Economie

Afdeling Sociaal Recht

Verantwoording 2007 en Werkplan 2008

Onderzoeksprogramma Hervorming Sociale Zekerheid

Universiteit Leiden

Faculteit der Rechtsgeleerdheid

Afdeling Economie

Afdeling Sociaal Recht

Verantwoording 2007 en Werkplan 2008

in het kader van het onderzoeksprogramma

Hervorming Sociale Zekerheid

Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit Leiden

Prof. dr. K.P. Goudswaard (algemeen projectleider)

Prof. dr. C.L.J. Caminada

Prof. mr. G.J.J. Heerma van Voss

Leiden, 9 november 2007

Inhoudsopgave

Verantwoording 2007	1
1. Onderzoeksprogramma	1
2. Samenstelling onderzoeksteam	1
3. Begeleidingscommissie	3
4. Uitvoering onderzoek	3
5. Output	11
6. Workshops en seminars	17
7. Website	17
8. Financiën 2007	18
Werkplan 2008	20
1. Samenstelling onderzoeksteam	20
2. Uitvoering onderzoek	20
3. Output	25
4. Workshops en seminars	25
5. Financiën 2008	25
Cumulatieve uitgaven in relatie tot totaal toegekende subsidiebedrag	28
Verdere planning	28

Verantwoording 2007

Onderzoeksprogramma Hervorming Sociale Zekerheid Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit Leiden

1. Onderzoeksprogramma

Het onderzoeksprogramma concentreert zich in het bijzonder op vier aspecten van hervormingen in de sociale zekerheid: effectiviteit, verantwoordelijkheidsverdeling, inkomensverdeling en modernisering, met vraagstukken rond de levensloop als specifiek aandachtspunt. Het programma bestaat uit twee onderdelen.

- 1) Het eerste onderdeel heeft betrekking op de invloed van Europa op de sociale zekerheid. De belangrijkste vragen in dit verband zijn:
 - (1.1) Hoe moet de verantwoordelijkheid voor de sociale zekerheid worden verdeeld tussen het nationale en het supranationale niveau?
 - (1.2) In hoeverre treedt er sociale convergentie op binnen de EU en wat is daarbij het belang van het Europese (coördinatie-)beleid?
- 2) Het tweede onderdeel heeft betrekking op stelselwijzigingen in de sociale zekerheid. De belangrijkste vragen daarbij zijn:
 - (2.1) Wat zijn de belangrijkste inkomensgevolgen van stelselwijzigingen voor huishoudens en sociaal-economische groepen?
 - (2.2) Wat zijn de implicaties van verschillende maatschappelijke trends voor de verantwoordelijkheidsverdeling en de structuur van het stelsel van sociale zekerheid?

De twee onderdelen van het programma hangen logischerwijze samen. De Europese invloed op de nationale stelsels van sociale zekerheid neemt toe, waardoor ook vragen rond stelselwijziging steeds meer in Europees perspectief moeten worden geanalyseerd. De verantwoordelijkheidsverdeling tussen het nationale en het Europese niveau is aan het verschuiven. Daarmee oefent de Europese Unie een zelfstandige kracht uit op modernisering en effectiviteit van stelselwijzigingen. Ook vragen rond sociale cohesie en inkomensverdeling spelen in toenemende mate op Europees niveau, zoals onder meer blijkt uit de zogeheten 'Lissabon Agenda'.

2. Samenstelling onderzoeksteam

Het onderzoeksteam heeft een multidisciplinaire samenstelling gekregen. Het accent ligt op economie en recht, maar ook sociaalwetenschappelijke kennis is beschikbaar. In het verslagjaar is een aantal personeelsmutaties te melden. Begin 2007 is een promovendus aangesteld (Nijboer, voorheen in dienst als student-assistent). Voorst heeft secretaresse Van Straten per 1 januari 2007 het team verlaten en hebben wij Schoeman-Cuvalier per 1 maart 2007 aangetrokken ter ondersteuning van het project (0,3 fte). Ook postdoc Keading heeft per 1 oktober 2007 het team verlaten wegens een attractief aanbod van The European Institute of Public Administration te Maastricht. Voorts vermelden wij het zwangerschapsverlof van Versantvoort, die derhalve niet het gehele jaar inzetbaar is geweest voor het onderzoeksproject. De detacheringsovereenkomst met de SER in verband met de participatie van Van Riel in het project kon in 2007 niet worden voortgezet, omdat Van Riel helaas te weinig tijd kon vrijmaken voor onderzoek in Leiden. Van Riel blijft wel als gastmedewerker

verbonden aan het project. Een met ingang van oktober 2007 nieuwe gastmedewerker in het team is mr. Th. Wildeboer. Wildeboer is directeur van Progresz Hogeschool voor sociale zekerheid en (buiten)promovendus bij Heerma van Voss.

Thans is al bekend dat er kort na de verslagperiode nog twee aanstellingen zullen geschieden. Vanaf 1 december 2007 zal dr. B. Barentsen voor 0,2 fte als postdoc in het project werkzaam zijn. Hij is een gepromoveerd sociaal-jurist, onder meer gezaghebbend voor wat betreft zijn onderzoek op het terrein van de arbeidsongeschiktheidsregelingen. Barentsen is tevens raadsheer-plaatsvervanger bij de Centrale Raad van Beroep. De aanstelling van Barentsen was al voorzien in het Werkplan 2007.

Naar aanleiding van het vertrek van Kaeding is na de zomer de werving gestart voor een nieuwe postdoc. In augustus werd de vacature geplaatst op de website van de universiteit en op de website van het onderzoeksprogramma. Er is ook geadverteerd in *Economische Statistische Berichten* (7 september 2007). Er zijn 4 sollicitaties binnengekomen voor de vacature. Met 3 kandidaten zijn gesprekken gevoerd, waaruit één kandidaat duidelijk naar voren kwam. Per 1 januari 2008 zal dr. F. Koster voor 1,0 fte in dienst treden. Zie verder onder Werkplan 2008.

Thans zijn 10 onderzoekers aan het team verbonden voor in totaal 4,9 fte. Dat is inclusief de postdoc die per 1 december 2007 in dienst treedt en exclusief de 3 gastonderzoekers. Hieronder staan de diverse onderzoekers per deelprogramma. Daarbij kan worden opgemerkt dat de drie projectleiders logischerwijze in beide deelprogramma's actief zijn.

Deelprogramma 1: De invloed van Europa op de sociale zekerheid

Postdocs

- Michael Kaeding (political scientist; startdatum 1 december 2006, 1,0 fte; einde dienstverband 30 september 2007)

Promovendi

- Beryl ter Haar (jurist; 1,0 fte)
- Olaf van Vliet (bestuurskundige/econoom; 0,8 fte)

Student-assistent

- Henk Nijboer (econoom; 0,3 fte tot 30 april 2007)

Deelprogramma 2: Stelselwijzigingen in de sociale zekerheid

Postdoc

- Maroesjka Versantvoort (econoom; 0,7 fte; zwangerschapsverlof in de periode 2 juni- 3 oktober 2007)
- Barend Barentsen (jurist; 0,2 fte; startdatum 1 december 2007)

Promovendi

- Anja Eleveld (jurist en bestuurskundige; 0,9 fte)
- Henk Nijboer (econoom; 1,0 fte; startdatum als promovendus 1 mei 2007)

Gastmedewerkers

- Anita Damsteegt (jurist)
- Bart van Riel (econoom)
- Thom Wildeboer (jurist)

Projectleiding

- Kees Goudswaard (algemeen projectleider; 0,3 fte waarvan 0,1 fte begeleiding en 0,2 fte universitaire onderzoekstijd)
- Koen Caminada (projectleider afdeling Economie; 0,3 fte waarvan 0,1 fte begeleiding en 0,2 fte universitaire onderzoekstijd)
- Guus Heerma van Voss (projectleider afdeling Sociaal Recht; 0,3 fte waarvan 0,1 fte begeleiding en 0,2 fte universitaire onderzoekstijd)

Ondersteuning / secretaresse

- Anja Schoeman-Cuvelier (secretaresse; 0,3 fte vanaf 1 maart 2007)
- Student-assistent (0,2 fte)

3. Begeleidingscommissie

De begeleidingscommissie bestaat uit:

- Prof. V. Halberstadt
- Prof. dr. F. Leijnse
- Prof. dr. W.J.M. Voermans

Prof. Halberstadt is (emeritus-)hoogleraar Openbare Financiën aan de Universiteit Leiden. Prof. Leijnse fungeert als 'trait-d'union' tussen de Begeleidingscommissie en de Wetenschappelijke Raad van SIG. Prof. Voermans (hoogleraar staats- en bestuursrecht) is directeur onderzoek van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit Leiden en tevens deskundig op het terrein van het onderzoeksprogramma.

De leden van de benoemingsadviescommissie hebben commentaar gegeven op de onderzoeksplannen van de nieuwe onderzoekers, onder meer tijdens de bijeenkomst op 12 maart 2007; zie onder punt 6. Dat heeft waar nodig geleid tot bijstelling en aanscherping van de onderzoeksplannen. Deze Verantwoording 2007 en het Werkplan voor 2008 zullen ook aan de begeleidingscommissie worden voorgelegd.

4. Uitvoering onderzoek

In het Werkplan 2007 – te raadplegen via www.hsz.leidenuniv.nl - is uitgebreid aangegeven welk onderzoek in 2007 en verder zal worden verricht. De nieuwe onderzoekers hebben zich in de beginfase beziggehouden met de ontwikkeling van hun (individuele) onderzoeksplan. Inmiddels zijn er, ook voor de promovendi, al outputprestaties te melden. Hieronder volgt per onderzoeker een korte uiteenzetting.

a. Goudswaard

- Begeleiding van (promotie)onderzoek.
- Inkomensherverdeling. In 2007 is gepubliceerd over het onderzoek met Caminada naar inkomensherverdeling door sociale zekerheid (boekdeel in Een inspirerende fase in het sociaal recht); zie ook de Verantwoording 2006. De herverdeling door het stelsel van sociale zekerheid in de jaren negentig van de vorige eeuw is in kaart gebracht met behulp van CBS-microdata. De empirische analyse wijst uit dat de reductie van de inkomensongelijkheid door sociale zekerheid in die periode stabiel is gebleven. Anders dan in de jaren tachtig, blijken de hervormingen in de sociale zekerheid in de jaren negentig nauwelijks effect te hebben gehad op de inkomensverdeling. Analyse naar specifieke onderdelen van het stelsel laat zien dat regelingen die van oudsher gebaseerd zijn op het solidariteitsprincipe het overgrote deel van de totale herverdeling door sociale zekerheid bepalen. Zo kan circa 70 procent van totale herverdeling worden toegerekend aan de Bijstand en de AOW. De sociale zekerheid blijft een zeer belangrijk instrument om de gewenste inkomensverdeling na te streven.
- Levensloop. In het verslagjaar is met Caminada onderzoek gedaan naar de per 1 januari 2006 geïntroduceerde levensloopregeling. Daarin is het profijt van de levensloopregeling in kaart gebracht, inclusief de vergelijking met spaarloon. Het blijkt dat nog weinig werknemers kiezen voor de levensloopregeling, mede omdat tot een inkomensniveau van circa 35.000 euro het spaarloon voordeliger is. Bij hogere inkomens is levensloop voordeliger, maar ook dan is het fiscale voordeel relatief beperkt. Er zijn aanpassingen nodig om de levensloopregeling aantrekkelijker en

effectiever te maken. Zie hierover de eind 2006 (na de Verantwoording 2006) uitgekomen publicaties in *Economisch Statistische Berichten* en het boekdeel in Maatschappelijk heffen.

- Vergrijzing. In twee artikelen is ingegaan op de beleidsopties om in te spelen op de toekomstige vergrijzingskosten. In het bijzonder wordt aandacht besteed aan fiscalisering van de AOW (zie het artikel in het *Tijdschrift voor Openbare Financiën*). In dat verband wordt ook een analyse gemaakt van het voornemen van het kabinet-Balkenende IV om een heffing voor 65-plussers te introduceren in combinatie met een bonus bij langer doorwerken. De conclusie is dat deze sterk afgezwakte variant van fiscalisering maar zeer weinig bijdraagt aan het opvangen van de vergrijzingskosten.
- Arbeidsparticipatie. In een tweede artikel in het *Tijdschrift voor Openbare Financiën* wordt het belang van een hogere arbeidsparticipatie voor de houdbaarheid van de sociale zekerheid besproken. Het artikel bespreekt en analyseert de maatregelen die het kabinet-Balkenende IV heeft aangekondigd om de participatie te bevorderen. Geconcludeerd wordt dat het ontvouwde beleid maar een bescheiden bijdrage zal leveren aan de doelstelling om de arbeidsparticipatie te verhogen naar 80 procent.
- Convergentieanalyse. Op basis van het opgebouwde databestand (zie bij Caminada) is in het verslagjaar verder gewerkt aan de empirische analyse van de mate waarin de nationale stelsels van sociale zekerheid van de lidstaten convergeren (met een toespitsing op Nederland). Deze analyse wordt nu verder uitgebreid en verfijnd. Zo meten we in deze studie via sigma- en beta-convergentietechnieken de mate van convergentie met behulp van diverse maatstaven die iets kunnen zeggen over de omvang en ontwikkeling van socialezekerheidsstelsels in de EU.
- Anders dan in het Werkplan 2007 is aangegeven, is nog geen aanvang genomen met de landenvergelijkende determinantenanalyse, waarbij de vraag centraal staat of wijzigingen in het stelsel van sociale zekerheid invloed hebben gehad op de inkomensverdeling en armoede (en zo ja, in welke mate), alsmede naar de effectiviteit van het beleid op dit terrein.

b. *Caminada*

- Begeleiding van (promotie)onderzoek.
- Opbouw databestand. Het onderzoeksprogramma *Hervorming Sociale Zekerheid* heeft een empirische component. Dit vereist allereerst de opbouw van een omvangrijk databestand dat voor diverse doeleinden kan worden gebruikt. We hanteren het principe van secondary-datasets. Ten behoeve van de internationale vergelijking van socialezekerheidsstelsels zijn data verzameld uit het compendium van sociale indicatoren van de OECD. In de sfeer van inkomens- en armoedev variabelen zijn data van de Luxembourg Income Study samengebracht. Het (verder) op te bouwen databestand zal voor meerdere analyse kunnen worden gebruikt binnen het onderzoeksprogramma.
- Inkomensherverdeling. In 2007 is gepubliceerd over het onderzoek met Goudswaard naar inkomensherverdeling door sociale zekerheid (boekdeel in Een inspirerende fase in het sociaal recht); zie ook de Verantwoording 2006. De herverdeling door het stelsel van sociale zekerheid in de jaren negentig van de vorige eeuw is in kaart gebracht met behulp van CBS-microdata. De empirische analyse wijst uit dat de reductie van de inkomensongelijkheid door sociale zekerheid in die periode stabiel is gebleven. Anders dan in de jaren tachtig, blijken de hervormingen in de sociale zekerheid in de jaren negentig nauwelijks effect te hebben gehad op de inkomensverdeling. Analyse naar specifieke onderdelen van het stelsel laat zien dat regelingen die van oudsher gebaseerd zijn op het solidariteitsprincipe het overgrote deel van de totale herverdeling door sociale zekerheid bepalen. Zo kan circa 70 procent van totale herverdeling worden toegerekend aan de Bijstand en de AOW. De sociale zekerheid blijft een zeer belangrijk instrument om de gewenste inkomensverdeling na te streven.

- Levensloop. In het verslagjaar is met Goudswaard onderzoek gedaan naar de per 1 januari 2006 geïntroduceerde levensloopregeling. Daarin is het profijt van de levensloopregeling in kaart gebracht, inclusief de vergelijking met spaarloon. Het blijkt dat nog weinig werknemers kiezen voor de levensloopregeling, mede omdat tot een inkomensniveau van circa 35.000 euro het spaarloon voordeliger is. Bij hogere inkomens is levensloop voordeliger, maar ook dan is het fiscale voordeel relatief beperkt. Er zijn aanpassingen nodig om de levensloopregeling aantrekkelijker en effectiever te maken. Zie hierover de eind 2006 (na de Verantwoording 2006) uitgekomen publicaties in *Economisch Statistische Berichten* en het boekdeel in Maatschappelijk heffen.
- Convergentieanalyse. Op basis van het opgebouwde databestand is in het verslagjaar verder gewerkt aan de empirische analyse van de mate waarin de nationale stelsels van sociale zekerheid van de lidstaten convergeren. Deze analyse wordt nu verder uitgebreid en verfijnd. Zo meten we in deze studie via sigma- en beta-convergentietechnieken de mate van convergentie met behulp van diverse maatstaven die iets kunnen zeggen over de omvang en ontwikkeling van socialezekerheidsstelsels in de EU. De planning is om deze studie nog in het verslagjaar 2007 als onderzoeksrapport uit te brengen.
- Anders dan in het Werkplan 2007 is aangegeven, is nog geen aanvang genomen met de landenvergelijkende determinantanalyse, waarbij de vraag centraal staat of wijzigingen in het stelsel van sociale zekerheid invloed hebben gehad op de inkomensverdeling en armoede (en zo ja, in welke mate), alsmede naar de effectiviteit van beleid.
- Fiscaliteit, sociale zekerheid en inkomensverdeling. De fiscaliteit wordt regelmatig gebruikt om knelpunten en ongewenste inkomenseffecten te redresseren die uit het sociale stelsel voortkomen. In het verslagjaar is hiernaar onderzoek verricht (zie het artikel in het *Tijdschrift voor Openbare Financiën*). Het blijkt dat het huidige inkomensbeleid op grenzen stuit: 'fine tuning' van het fiscaal-sociale instrumentarium om bepaalde groepen gericht tegemoet te komen blijkt steeds lastiger te zijn. In de afgelopen vijf jaar zijn bij de inkomensheffing steeds meer heffingskortingen in het leven geroepen. Een groeiend probleem is dat huishoudens met de laagste inkomens steeds vaker een verzilveringsprobleem hebben: ze zijn zo weinig inkomensheffing verschuldigd dat zij niet langer van kortingen op de verschuldigde heffing kunnen profiteren. De conclusie is dat de belastingwetgever dreigt vast te lopen in een teveel aan ambities, die alleen al om die reden niet kunnen worden waargemaakt.

c. *Heerma van Voss*

Heerma van Voss heeft in 2007 de twee juridische promovendi (Eleveld en Ter Haar) begeleid bij de ontwikkeling van hun onderzoeksprojecten op het gebied van open methode van coördinatie respectievelijk levensloopregeling. Daarnaast heeft hij 0,2 fte universitaire onderzoekstijd besteed aan onderzoek voor het project.

- Wat betreft de ontwikkeling van de internationale contacten op het gebied van het socialezekerheidsrecht is contact gelegd met het Max Planck Instituut in München. Dit biedt mogelijkheden voor rechtsvergelijkend onderzoek van onze onderzoekers. Veel aandacht ging afgelopen jaar uit naar de ontwikkeling van een netwerk van arbeidsrecht deskundigen in Europa. Als gevolg hiervan bestaan thans ook langs die weg uitstekende ingangen voor het inwinnen van nadere informatie over de sociale zekerheid in de EG-lidstaten.
- De ontwikkeling van het sociaal beleid van de EU, waaronder de huidige plaats en mogelijke toekomstige rol daarin van de open coördinatiemethode en de visies die daarop binnen de lidstaten leven en op Europees niveau leven zijn bestudeerd. Dit moet in 2008 tot een publicatie leiden.

- De theorievorming moet verder worden ontwikkeld op het gebied van de samenhang tussen arbeidsrecht en socialezekerheidsrecht zoals die bijvoorbeeld tot uitdrukking komt in het loopbaanbeleid. In hoeverre is er sprake van een toenemende vervlechting van beide rechtsgebieden, zoals die ook op het terrein van de arbeidsongeschiktheid tot uiting komt? Welke praktische en principiële problemen levert deze ontwikkeling op? In dit kader wordt een artikel voorbereid met prof. E. De Gier van de Universiteit Nijmegen voor een afscheidsbundel over het onderwerp 'Employability and lifelong learning'. Dit artikel zal eind 2007 worden afgerond en medio 2008 worden gepubliceerd.
- Andere publicaties op het gebied van het socialezekerheidsrecht betreffen onder meer de herziening van het inleidend handboek van Heerma van Voss en van de door hem geredigeerde wetgevingsbundel, alsmede de ontwikkeling van een uitgave in de reeks 'Tekst en Commentaar' op het gebied van het socialezekerheidsrecht, waarbij de redactie wordt gevormd door Heerma van Voss met prof. Frans Pennings (Universiteit van Tilburg / Universiteit Utrecht). Van de Leidse onderzoekers nemen ook Barentsen en Damsteegt deel aan dit project. Deze uitgave zal medio 2008 verschijnen.

d. *Kaeding*

- Onderzoek naar 'Pension systems in the European Union. Variable Patterns of influence in the Netherlands, Italy and Belgium' (with Karen Anderson). The paper investigates how European welfare states respond to reform pressures arising from European integration. The paper examines the impact of two variables that mediate the impact of reform pressures caused by EU membership in Italy, the Netherlands and Belgium: the extent of public pension provision and the number of veto points in national political institutions.
- Paper on administrative convergence, published in the *Journal of European Integration*. In light of the mid-term review of the EU's Lisbon strategy, the study's general concern is to explore how Member States have converged around the European Commission's administrative best practices for the transposition of EU legislation. Embedded in the broader institutional change literature and the Europeanisation literature in particular, this study examines the Europeanisation of the public administration in five Member States. The study finds new evidence for converging tendencies. Transposition data from 1995 to 2006, however, displays that the EU's transposition problem does not seem to be solved yet which puts the Lisbon strategy at stake.
- Actieve deelname via presentaties aan diverse internationale conferenties; zie onder 5.
- Organisatie van de lecturers' series 'The effect of European integration on national welfare states'; zie onder 6.
- Onderzoek - met Van Vliet - naar convergentie van sociale zekerheid, uitmondend in het paper 'Globalisation, European integration and social protection – Patterns of change or continuity?'. Kaeding heeft aangegeven dat hij - ondanks zijn vertrek - dit project zal afronden. Zie verder bij Van Vliet.
- Onderzoek - met Nijboer - naar de werking van de Open Methode van Coördinatie die betrekking heeft op pensioenen. Dit onderzoeksproject wordt vermoedelijk in 2007 afgerond. Kaeding heeft aangegeven dat hij ook dit project zal afronden. Zie verder bij Nijboer.
- Kaeding is op 25 oktober 2007 gepromoveerd op het proefschrift 'Better regulation in the European union: lost in translation or full steam ahead?'. Het onderwerp van het boek is niet direct gerelateerd aan ons onderzoeksprogramma, maar heeft wel raakvlakken. Het proefschrift analyseert de punctualiteit van nationale transpositieprocessen en behandelt de vraag waarom lidstaten deadlines missen bij het omzetten van EU-richtlijnen voor de interne markt.

e. *Versantvoort*

Gedurende 2007 heeft Versantvoort deelonderzoek I, zoals uiteengezet in het Werkplan 2006-2007, opgezet en uitgewerkt. Binnen dit deelonderzoek heeft ze literatuurstudie verricht naar de mogelijke gevolgen van een uitbreiding van ouderschapsverlofrechten voor de baankansen, het inkomen en de emancipatie van werknemers. De resultaten van dit onderzoek zijn neergelegd in een onderzoeksmemorandum en een artikel dat in mei 2007 is aangeboden aan een wetenschappelijk Nederlandstalig tijdschrift. Daarnaast heeft Versantvoort een start gemaakt met deelonderzoek II, zoals uiteengezet in het Werkplan 2006-2007. Ze heeft middels een zogenaamde Age-Period-Cohort (APC) analyse onderzocht of, en zo ja op welke wijze levenslopen in verschillende typen welvaartstaat de afgelopen decennia veranderd zijn. Daartoe heeft ze internationale data omtrent tijdsbesteding gebruikt. Met behulp van tijdsbestedingsdata is het namelijk mogelijk om het belang van verschillende leefterreinen zoals werk, zorg voor kinderen, opleiding, mantelzorg, e.d. gedurende de levensloop inzichtelijk te maken. De resultaten van de APC-analyse heeft ze gepresenteerd op de jaarlijkse conferentie van IATUR (International Association of Time Use Researchers) in Washington. Verder zijn de resultaten uiteengezet in een onderzoeksmemorandum dat naar verwachting medio november 2007 zal verschijnen en een artikel dat eind november 2007 naar een internationaal wetenschappelijk tijdschrift zal worden gestuurd. Ten slotte heeft Versantvoort in 2007 een start gemaakt met de tijdreeksanalyse van tijdsbestedingsdata om te achterhalen wat de interdependentie is tussen leefgebieden (betaald werk, zorg voor kinderen, mantelzorg, huishoudelijk werk, educatie, vrijwilligerswerk en vrije tijd) en om inzichtelijk te kunnen maken wat de mogelijke gevolgen zijn van verschillende vormen van 'vervangende tijdsbesteding' gedurende loopbaanonderbrekingen (als onderdeel van deelonderzoek I). De activiteiten betroffen voornamelijk databewerking en -selectie. De eerste resultaten van deze analyse zullen naar verwachting medio december 2007 gereed zijn.

Naast deze onderzoekswerkzaamheden heeft Versantvoort een reeks (interne) workshops georganiseerd, alsmede een bijeenkomst op 15 mei 2007 voor de SIG-teams van de Universiteit Leiden en de Universiteit Utrecht, welke tot doel had kennismaking van de onderzoeksteams en informatie-uitwisseling over onderzoeksthema's en -richtingen; zie verder onder 6.

Versantvoort was in 2007 vier maanden (van juni tot en met begin oktober) afwezig in verband met zwangerschaps- en bevallingsverlof.

f. *Eleveld*

- Eleveld heeft onderzoek verricht op basis van een opdracht van de Commissie Gelijke Behandeling naar de verzekering van zwangerschap in de private verzekering (december 2006-januari 2007). Dit onderzoek heeft geresulteerd in een onderzoeksrapport. De resultaten zijn gepresenteerd tijdens een expert meeting bij de Commissie Gelijke Behandeling. Naar aanleiding van het onderzoek is een artikel gepubliceerd in *Aansprakelijkheid Verzekering en Schade* over discriminatie in de private verzekering. Tevens heeft Eleveld een lezing gehouden over verzekeringen en discriminatie voor de Jaarvergadering van het Verzekeringsrechtelijk Genootschap.
- Promotie-onderzoek. De contouren van het theoretisch kader werden al beschreven in het eerste deel van het onderzoeksvoorstel uit 2006. Naar aanleiding van een literatuurstudie die is verricht in de periode van februari tot juli 2007 zijn de accenten in het nieuwe onderzoeksvoorstel enigszins verlegd. Uitgangspunt blijft de gewijzigde verhouding tussen de waarden van gelijkheid en vrijheid in het socialezekerheidsrecht. De levensloopregeling wordt hierbij opgevat als een onderdeel van het socialezekerheidsrecht. Vervolgens wordt de vraag gesteld wat de betekenis is van deze verandering in het licht van 'een filosofie van het socialezekerheidsrecht.' 'Een filosofie van het socialezekerheidsrecht' wordt op twee manieren geïnterpreteerd. In de eerste plaats wordt door middel van discours analyse onderzocht op welke wijze

de begrippen vrijheid en gelijkheid in het socialezekerheidsrecht worden 'geframed' en op welke wijze er 'reframing' heeft plaats gevonden. De nadruk zal liggen op de analyse van de gewijzigde verhouding tussen vrijheid en gelijkheid in de levensloopregeling.

In de tweede plaats gaat het om de vraag naar de wenselijke verdeling tussen de waarden van vrijheid en gelijkheid in het socialezekerheidsrecht. Literatuurstudie heeft uitgewezen dat het geen gemakkelijke opgave is om deze tweede vraag te beantwoorden. Onder meer worden theorieën van Habermas en Rawls in dit verband onderzocht. In Habermas' procedurele rechtstheorie (en in J. Rawls' idee van 'public reason') is sprake van het ideaal van een deliberatieve democratie. Deze kan een brug slaan tussen de beantwoording van de eerste en de tweede vraag: het proces van 'reframing' zou in de ideale situatie op deliberatieve wijze plaats moeten vinden.

Het tweede deel van de probleemstelling heeft betrekking over de positionering van de levensloopregeling in het socialezekerheidsrecht. In dit deelonderzoek staat voorop dat de verhouding tussen gelijkheid en vrijheid wordt beïnvloed door de positionering van de levensloopregeling in het recht. Vooralnog onderscheid ik drie aan elkaar gerelateerde aandachtspunten in dit deelonderzoek. In de eerste plaats de verhouding tussen regels met betrekking tot de levensloopregeling in het formele recht en in CAO's, in de tweede plaats de positie van de verlofganger in het socialezekerheidsrecht en in de derde plaats het belang van het onderscheid in de personele werkingssfeer in het socialeverzekeringsrecht, het arbeidsrecht en het belastingrecht. In een vergelijkend onderzoek van levensloopachtige regelingen in een aantal Europese lidstaten zullen deze aandachtspunten richtinggevend zijn. Zo mogelijk zal daarnaast onderzoek gedaan worden naar de wijze waarop in deze landen in het geldende socialezekerheidsrecht de begrippen gelijkheid en vrijheid 'geframed' worden.

- Deelname aan een internationaal seminar over rechtsvergelijking, Montepulciano, Italië.
- Deelname aan de cursus 'deliberative policy analysis' (master politicologie en onderzoeksmaster sociale wetenschappen).

g. Ter Haar

Het onderzoeksjaar 2007 stond in het teken van de ontwikkeling van een theoretisch kader aan de hand waarvan de betekenis van de open coördinatiemethode (verder: OMC) voor de ontwikkeling van een sociaal Europa kan worden geanalyseerd. Meer concreet zou dit theoretisch kader bestaan uit een theorie van *soft law* in internationaal recht, aan de hand waarvan de OMC kan worden geanalyseerd op drie onderdelen. Deze onderdelen zijn: de plaats, functie en verwachting van de OMC in de Europese Gemeenschap. Na uitwerking en definiëring van de OMC zelf, zou de OMC vervolgens op deze punten worden gewaardeerd ten opzichte van en in relatie tot andere juridische instrumenten die worden gebruikt voor de ontwikkeling van een sociaal Europa.

Het theoretisch kader sluit aan bij de *concept of legalisation*; een concept ontwikkelt door internationale juristen en bestuurskundigen/politicologen werkzaam op het gebied van internationale betrekkingen. Dit concept gaat niet uit van een zwart/wit-situatie in de zin van iets is recht of geen recht, maar van een continuüm waarin verschillende soorten recht bestaan, variërend in een glijdende schaal van sterk tot zwak juridisch bindend (uitgewerkt in paragraaf in proefschrift). Een analyse van de OMC aan de hand van deze karakteristieken laat zien dat er inderdaad een zwakke, juridisch bindende werking vanuit gaat en dat de OMC terecht als *mode of governance en soft law* wordt aangemerkt. Mede met behulp van de *gap-thesis* en de *theory of hybridity*, zoals onlangs beschreven en uitgewerkt door De Búrca en Scott, is het voorts mogelijk gebleken om op basis van de *concept of legalization* de mogelijke functies van de OMC in de Europese context te bepalen en de mogelijke relaties van de OMC met andere, juridisch sterker bindende, instrumenten in kaart te brengen.

Daarmee is tevens de positie van de OMC in de Europese rechtsorde bepaald (uitgewerkt in apart hoofdstuk in proefschrift).

Voorgaande is in beknopte versie uitgewerkt in een paper die in maart 2007 is gepresenteerd op de conferentie *New International Law* te Oslo. Een bijgewerkte versie hiervan zal begin 2008 worden gepubliceerd in een thema-editie van de *Nordic Journal of International Law*.

Op basis van een idee van Dehousse en Weiler (1990) en het uitgangspunt van een juridische dimensie waarin verschillende soorten recht bestaan, is een model ontwikkeld, genaamd *Legal dimension of integration*. Dit model bestaat uit vijf juridische parameters (*integration technique, conferred competence, decision-making capacity, effect on the national legal order, ensurance of compliance*) die elk afzonderlijk zijn onderverdeeld in vier variaties van mate van integratie, variërend van zwakke potentiële intentie tot integratie tot een sterke potentiële intentie tot integratie. Naar mate er meer parameters aanwezig zijn in de sterkste variaties, is de potentiële intentie tot integratie van het betreffende instrument sterker (model uitgewerkt in apart hoofdstuk in proefschrift).

Op basis van dit model is het mogelijk om een kwantitatieve inventarisatie te maken van de potentiële intentie tot integratie waarbij de instrumenten, waaronder de OMC, worden geïndiceerd op basis van hun formele aspecten. In het empirisch deel van het onderzoek kan deze kwantitatieve inventarisatie worden toegepast voor de analyse van de formele aspecten van de instrumenten zoals die binnen het betreffende onderzoeksonderwerp daadwerkelijk zijn vormgegeven. Het model moet nog fijnmaziger worden uitgewerkt met criteria voor de analyse van de materiële aspecten van de instrumenten.

Door de onvoorziene uitbreiding van het theoretisch kader, is deze pas eind september 2007 afgekomen. Er is in deze periode dan ook nog geen begin gemaakt met het empirische deel van het onderzoek. Achterstand op de planning: 1 maand.

Opleiding: Cursus legal English en Cursus wetenschapsfilosofie.

h. Nijboer

Nijboer was in 2007 werkzaam op beide projectonderdelen van het onderzoeksprogramma. In het Werkplan 2007 was de doelstelling neergelegd om het onderzoek naar het optimale besluitvormingsniveau ten aanzien van sociale zekerheid in Europa in het eerste kwartaal van 2007 af te ronden. Het onderzoek zou twee delen beslaan: 1) een theoretische analyse van het optimale besluitvormingsniveau en 2) een nadere analyse op basis van de beschikbare empirische literatuur. Omdat er veel samenhang tussen beide delen bleek te bestaan is besloten om beide delen in één onderzoeksrapport te voegen. Met de oplevering van het research memorandum: 'A Social Europe: Political Utopia or Efficient Economics? An assessment from a public economic approach' is de in het Werkplan 2007 gepresenteerde onderzoeksopzet uitgevoerd en zijn de onderzoeksvragen beantwoord. Het blijkt dat in de 'fiscal federalism' literatuur over het optimale besluitvormingsniveau vrijwel uitsluitend aandacht wordt besteed aan de herverdelende functie van sociale zekerheid. In dit rapport wordt de traditionele literatuur uitgebreid met een onderscheid naar vijf functies van sociale zekerheid: horizontale herverdeling, verticale herverdeling en verzekeringen gebaseerd op inkomenssolidariteit, risicosolidariteit en kanssolidariteit. De uitkomst van de analyse is dat er vanuit een publiek-economische benadering in beginsel weinig reden is om verschillende socialezekerheidsfuncties op Europees niveau aan te bieden. Preferenties zijn verschillend, solidariteit is nationaal begrensd en socialezekerheidscompetitie lijkt niet plaats te vinden. Wel blijken diverse tussenopties (zoals een flexibele Europese integratie van 'gelijkgezinde' landen, de open coördinatiemethode en het vormgeven van beperkte socialezekerheidsrechten voor migranten) voor sommige functies enige welvaartsverhogende perspectieven te bieden. Socialezekerheidsregelingen die het minst herverdelend van aard zijn (zoals actuarieel faire verzekeringen) bieden de meeste kansen om op Europees niveau schaalvoordelen te genereren.

Op basis van het hiervoor omschreven onderzoek is besloten om met Kaeding nader onderzoek te verrichten naar de werking van de open methode van coördinatie die betrekking heeft op pensioenen. Dit onderzoek wordt eind 2007 / begin 2008 afgerond.

Per 1 mei 2007 is gestart met het promotieonderzoek. Een globale onderzoeksopzet is reeds in het Werkplan 2007 opgenomen. De eerste maanden bestonden uit het inlezen in de literatuur, het nadenken over de precieze onderzoeksopzet en de productie van een theoretisch overzichtsartikel met de titel 'De rol van de overheid bij individuele spaarsystemen in de sociale zekerheid'. Dit artikel is gepresenteerd tijdens het symposium 'Belasting met Beleid' aan de Universiteit Leiden d.d. 26 juni 2007 en het zal als boekdeel worden gepubliceerd.

i. Van Vliet

Het eerste jaar van het promotieonderzoek (september 2006 – september 2007) heeft in het teken gestaan van het verder uitwerken van de onderzoeksopzet. Op dit moment is Van Vliet bezig met kwantitatieve analyses van EU-lidstaten, nieuwe EU-lidstaten en de niet-EU-landen van met name uitgaven aan sociale zekerheid om de grote patronen in veranderingen in de sociale zekerheid in kaart te brengen. Hierover heeft hij een paper gepresenteerd in een colloquium aan de London School of Economics. In dit paper stond de vraag centraal op welke wijze Europese integratie van invloed is op de nieuwe lidstaten. Hoewel we intuïtief zouden verwachten dat de uitgaven aan sociale zekerheid in de nieuwe lidstaten zouden stijgen door de toetreding tot de EU, blijkt dit niet uit de data. In sommige landen (Hongarije en Tsjechië) zijn de uitgaven aan sociale zekerheid de afgelopen jaren gestegen, terwijl in andere landen (Polen en Slowakije) de uitgaven aan sociale zekerheid zijn gedaald. Voorts bleek uit een clusteranalyse dat de nieuwe lidstaten op zichzelf geen nieuw type welvaartstaat vormen, maar dat Polen kan worden ingedeeld in de categorie continentale welvaartstaten, terwijl Hongarije, Tsjechië en Slowakije sterk lijken op mediterrane welvaartstaten. De bijdrage van dit paper is dat in één studie zowel oude als nieuwe EU-lidstaten én niet EU-landen worden vergeleken. Daardoor wordt het mogelijk om bevindingen met betrekking tot convergentie en Europeanisering van nationaal socialezekerheidsbeleid verder te generaliseren.

In een ander paper (samen met Kaeding), dat is gepresenteerd op de jaarlijkse conferentie van het Netherlands Institute of Government, staat de vraag centraal in hoeverre convergentie in uitgaven aan sociale zekerheid in de EU wordt veroorzaakt door Europese integratie dan wel door mondialisering of parallelle ontwikkelingen op nationaal niveau. Uit de meeste studies in de literatuur blijkt dat in het laatste decennium de uitgaven aan sociale zekerheid in zowel EU-landen als in niet-EU-landen convergeerden. Uit onze studie blijkt echter dat wanneer de uitgaven aan sociale zekerheid worden gecontroleerd voor parallelle ontwikkelingen op nationaal niveau (vergrijzing en conjunctuurbeweging/werkloosheid), deze uitgaven in de EU-landen convergeerden terwijl deze in de niet-EU-landen divergeerden. Deze bevindingen lijken te wijzen op een effect van Europese integratie.

Daarnaast is gewerkt aan een literatuurstudie waarin de determinanten van convergentie respectievelijk divergentie van sociale stelsels centraal staan.

Voorts zijn tijdens de ECPR Summer School in Methods and Techniques (Ljubljana, zomer 2007) een tweetal cursussen gevolgd op het gebied van systematisch vergelijkend onderzoek. Enkele van de hier behandelde methoden en technieken, zoals clusteranalyse, zijn reeds in papers toegepast. Van Vliet studeert – mede in het kader van zijn opleidingsplan - economie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

j. Damsteegt

Van gastonderzoeker Damsteegt zijn in het verslagjaar een aantal publicaties te melden, overigens niet zo zeer in de kern van, maar wel gelieerd aan het onderzoeksprogramma. Zo handelt een publicatie over het aangepaste Claim Beoordeling- en Borgsysteem II – de nieuwe richtlijnen voor arbeidsongeschiktheidsbeoordeling die het UWV sinds 2005 gebruikt.

Ook heeft ze aandacht besteed aan de sollicitatieverplichting voorafgaande aan het recht op een uitkering en de eindiging van de arbeidsovereenkomst tijdens ziekte.

k. Van Riel

Van Riel heeft in de verslagperiode onderzoek gedaan naar ontwikkelingen in de pensioenregelingen. Daarover schreef hij een paper (met E.H.M. Ponds). De resultaten kunnen als volgt worden samengevat. The hybrid pension plans that have evolved in the Netherlands offer a promising way to balance risk between employers, active workers, and retirees. Going forward, the current hybrid schemes will likely evolve towards collective DC pension plans. This shift may also be accompanied by more flexibility in risk exposure for younger and older members. Such flexibility would allow younger members to bear more risk in exchange for the prospect of higher returns and older members to bear less risk in exchange for more certainty in the indexation of their benefits. In any case, unlike in the Anglo-Saxon countries, collective risk-sharing will remain an important element in Dutch pension funds.

In het werkplan 2007 was opgenomen dat Van Riel op basis van een literatuurstudie invulling zou geven aan een raamwerk waarmee de invloed van Europa op de sociale zekerheid in kaart kan worden gebracht. Jammer genoeg heeft Van Riel te weinig tijd kunnen vrijmaken voor onderzoek in Leiden. In overleg is daarom zijn detachering omgezet in een gastmedewerkerschap.

l. Wildeboer

Wildeboer is sinds kort als gastmedewerker verbonden aan het project. Hij doet als buitenpromovendus onderzoek naar de vraag of er een Extra Garantieregeling Beroepsrisico's moet komen en wat die zou kunnen inhouden.

5. Output

Het onderzoek heeft ook in 2007 een aantal wetenschappelijke publicaties opgeleverd. Aan het eind van het jaar volgen nog enige publicaties. De onderzoeksresultaten zijn zoveel als mogelijk openbaar gemaakt via webpublicatie; zie onder punt 7. Daarnaast is een bijdrage geleverd aan het wetenschappelijke en publieke debat over (de toekomst van) het stelsel van sociale zekerheid in de vorm van externe lezingen.

Hieronder is een overzicht van de gerealiseerde (tussen)producten sinds de start van het programma, te raadplegen via de website van het Onderzoeksteam Hervorming Sociale Zekerheid (URL: www.hsz.leidenuniv.nl). Een deel van de publicaties valt niet in de kern van het onderzoeksprogramma, maar is daar wel aan gelieerd. Deze publicaties zijn afzonderlijk weergegeven.

Publicaties / onderzoeksrapporten 2006-2007

2007

C.L.J. Caminada, 'Inkomensbeleid', *Tijdschrift voor Openbare Financiën*, jaargang 39 (nr. 1), 2007, pp. 1-6.

C.L.J. Caminada en K. P. Goudswaard, 'Herverdeling door het stelsel van sociale zekerheid in de jaren negentig', in: A.Jacobs en F. Pennings (red.) *Een inspirerende Fase in het sociaal recht*, Zutphen: Uitgeverij Paris, 2007, pp. 213-226.

A. Eleveld, 'Arbeidsongeschiktheid en zwangerschap in de particuliere arbeidsongeschiktheidsverzekering', *Aansprakelijkheid Verzekering en Schade* 2007-3, pp. 119-125.

- A. Eleveld, 'Een zwangerschaps- en bevallingsuitkering voor zelfstandig werkenden', *Research Memorandum Hervorming Sociale Zekerheid 2007.01*, Universiteit Leiden.
- K.P. Goudswaard, 'Is de vergrijzing erg?', *AE Communicatie*, 27 februari 2007, pp. 2-8.
- K.P. Goudswaard, 'Fiscalisering als symbool', *Tijdschrift voor Openbare Financiën*, jaargang 39(1), 2007, pp. 1-5.
- K.P. Goudswaard, 'Hoe kansrijk is het participatiebeleid?', *Tijdschrift voor Openbare Financiën*, jaargang 39(2), 2007, pp. 1-8.
- M. Kaeding, 'Administrative Convergence Actually - An Assessment of the European Commission's Best Practices for Transposition of EU Legislation in France, Germany, Italy, Sweden and Greece', *Journal of European Integration*, 29:4, 2007, London, Routledge, pp. 425-445.
- H. Nijboer, 'A Social Europe: Political Utopia or Efficient Economics? An assessment from a public economic approach', *Research Memorandum Hervorming Sociale Zekerheid 2007.02*, Universiteit Leiden.
- B. van Riel (with E.H.M. Ponds), 'Sharing risks: The Netherlands' new approach to pensions', *Policy brief number 7-7* (april 2007), Centre for Retirement Research at Boston College, pp. 1-6.
- M. Versantvoort, 'Een schets van de sociaal-economische effecten van verlof en de beleidsmatige dilemma's die daaruit volgen.', *Research Memorandum Hervorming Sociale Zekerheid 2007.03*, Universiteit Leiden.
- M. Versantvoort, 'Studying time use variations using a life course perspective', paper prepared for the IATUR-2007 conference, Washington D.C.

2006

- C.L.J. Caminada, 'Empirische analyses van sociale en fiscale regelgeving', oratie, 27 januari 2006.
- C.L.J. Caminada en K.P. Goudswaard, 'Wat levert levensloop op?' in: D.A. Albregtse en P. Kavelaars (red.), *Maatschappelijk heffen, deel 1 De wetenschap*, Deventer: Kluwer, 2006, pp. 133-144.
- A.C. Damsteegt, 'De werkloosheidswet anno 2007', reeks Actualiteiten sociaal recht, nr. 23, Deventer: Kluwer, 2006, 175 p.
- A. Eleveld, 'Een zwangerschaps- en bevallingsuitkering voor zelfstandigen en meewerkende echtgenoten in Europees perspectief', *Sociaal Maandblad Arbeid*, (61)-6, 2006, pp. 258-267.
- K.P. Goudswaard, 'Sociale zekerheid en arbeidsmarkt', in: C.A. de Kam en A.P. Ros (red.), *Jaarboek Overheidsfinanciën 2006*, Sdu Uitgevers, Den Haag, 2006, pp. 35-56.
- K.P. Goudswaard, 'How to cover the time risk?', in: Amsterdam Institute for Advanced Labour Studies, *Shifting Responsibilities*, Conference Report, Amsterdam 2006, pp. 63-66.
- K.P. Goudswaard, 'De Europese Unie: economisch én sociaal?', *Sociaal Maandblad Arbeid*, oktober 2006, nr. 10, pp. 408-414.
- K.P. Goudswaard, 'Kan de levensloopregeling slagen?', *Economenblad*, 29 (1), april/mei 2006, pp. 10-11.
- K.P. Goudswaard en K. Caminada, 'Het profijt van levensloop', *Economisch Statistische Berichten*, 17 november 2006, pp. 598-600.

- K.P. Goudswaard, K. Caminada, and H. Vording, 'Financing the Welfare State', *Tax Notes International*, vol. 42 (8), 22 May 2006, pp. 731-737.
- K.P. Goudswaard en Ph. de Jong, 'Sociale zekerheid in macro-perspectief', in: M. Herweijer et al. (red.), *Sociale zekerheid voor het oog van de meester*, Kluwer, Deventer, 2006, pp. 33-46.
- G.J.J. Heerma van Voss en S. Klosse, 'Arbeidsrechtelijke sociale zekerheid: wat is dat eigenlijk?', in: M. Herweijer, G.J. Vonk en W.A. Zondag (red.) *Sociale Zekerheid voor het oog van de meester*, Kluwer, Deventer, 2006, pp. 159-174.
- M. Kaeding: Egenhofer, Christian, Louise v. Schaik, Michael Kaeding, Alan Hudson and Jorge Nunez Ferrer, *Policy Coherence for Development in the EU Council: Strategies for the Way Forward*, Brussels: Special CEPS Reports, 2006.
- M. Kaeding, 'The Social Dimension of Globalization, Employment and Decent Work', in : C. Egenhofer, L. v. Schaik, M. Kaeding. A. Hudson and J. Nunez Ferrer (eds.), *Policy Coherence for Development in the EU Council: Strategies for the Way Forward*, Brussels: Special CEPS Reports, 2006, pp. 88-92.
- B. van Riel (with J.J. Deken and E.H.M Ponds), 'Social Solidarity', in: G. L. Clark, A.H. Munnell and J.M. Orszag (eds.), *Oxford Handbook of Pensions and Retirement Income*, Oxford University Press, Oxford, 2006, pp. 141-160.

Overige publicaties (niet in de kern van, maar wel gelieerd aan het onderzoeksprogramma)

2007

- A.C. Damsteegt, 'Sollicitatieverplichting voorafgaande aan het recht op uitkering', *Nederlands tijdschrift voor Sociaal Recht* (rubriek actueel), 2007, pp. 138-140.
- A.C. Damsteegt, 'Eindiging arbeidsovereenkomst tijdens ziekte. Een benadelingsbehandeling?', *Nederlands tijdschrift voor Sociaal Recht* (rubriek actueel), 2007, pp. 265-268.
- A.C. Damsteegt, Noot bij CRvB 18 juli 2007, *Uitspraken Sociale Zekerheid*, uitspraaknummer 2007/229 (verzekeringsarts in opleiding).
- A.C. Damsteegt Noot bij Rechtbank Roermond 20 juli 2007, *Uitspraken Sociale Zekerheid*, uitspraaknummer 2007/266 (verwijtbare werkloosheid na 1 oktober 2006).
- G.J.J. Heerma van Voss en J.M. van Slooten, 'Kroniek van het sociaal recht', *Nederlands Juristenblad*, 2007, pp. 761-772.
- G.J.J. Heerma van Voss, *Inleiding Nederlands sociaal recht*, 6e druk, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2007, 348 p.
- G.J.J. Heerma van Voss en J.M. van Slooten, 'Kroniek van het sociaal recht', *Nederlands Juristenblad*, 2007, pp. 2200-2208.
- G.J.J. Heerma van Voss (red.), S.R. Spoelder en V.J.A Sütő, *Rapport Wetgevingsimplicaties Implementatie Maritiem Arbeidsverdrag 2006*, Leiden 2007.
- G.J.J. Heerma van Voss (red.) en S.R. Spoelder, *Rapport Medegelding Maritiem Arbeidsverdrag Nederlandse Antillen en Aruba 2006*, Leiden 2007.
- F. Häge and M. Kaeding, 'Reconsidering the European Parliament's Legislative Power: Formal vs. Informal Procedures', *Journal of European Integration* 29(3), 2007, pp. 341- 361.
- M. Kaeding, *Better regulator in the European Union - Lost in translation or Full Steam ahead?*, (proefschrift Leiden), Leiden University Press, 2007.

2006

- A.C. Damsteegt, 'Het aangepaste CBBS', *Nederlands tijdschrift voor Sociaal Recht* (rubriek actueel), 2006, pp. 369-372.
- K.P. Goudswaard en G.J.J. Heerma van Voss, 'Handhaving in de sociale zekerheid', in: F.C.M.A. Michiels en E.R. Muller (red.) *Handhaving. Bestuurlijk handhaven in Nederland*, Kluwer, Deventer, 2006, pp. 639-652.
- G.J.J. Heerma van Voss en J.M. van Slooten, 'Kroniek van het sociaal recht', *Nederlands Juristenblad*, 2006, pp. 497-506.
- G.J.J. Heerma van Voss, *Inleiding Nederlands sociaal recht*, 5e druk, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2006, 350 p.
- G.J.J. Heerma van Voss en J.M. van Slooten, 'Kroniek van het sociaal recht', *Nederlands Juristenblad*, 2006, pp. 1763-1770.
- G.J.J. Heerma van Voss, 'Stille revolutie in het arbeidstijdenrecht', in: S. Klosse (red.) e.a., *Arbeid en Gezondheid, Schipperen tussen verantwoordelijkheid en bescherming, HadGeers het geweten!*, Maastricht 2006, p. 81-88.
- G.J.J. Heerma van Voss, Annotatie bij CRvB 16 augustus 2006, *USZ* 2006/288-289 (recht op ziekingeld uitzendkracht).

Voordrachten, presentaties

2007

- C.L.J. Caminada, presentatie van onderzoek (samen met C.A. de Kam) naar de 'Inkomensverdeling en de verdeling van de belastingdruk en sociale premies', symposium *Belasting met beleid*, Universiteit Leiden / Ministerie van Financiën, Leiden, 26 juni 2007.
- C.L.J. Caminada, voordracht 'Financing the Welfare State', Leergang Sociale Zekerheid, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Den Haag, 8 oktober 2007.
- A. Eleveld, presentatie van de onderzoeksresultaten tijdens een expert meeting naar aanleiding van een onderzoeksopdracht betreffende de verzekering van zwangerschap in de private verzekering, Utrecht, 8 maart 2007
- A. Eleveld, cursus over toekomstscenario's in de sociale zekerheid, Leergang Sociale Zekerheid, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, Den Haag, 10 oktober 2007.
- A. Eleveld, lezing over verzekeringen en discriminatie, Jaarvergadering van het Verzekeringsrechtelijk Genootschap, Amsterdam, 19 oktober 2007.
- K.P. Goudswaard, lezing over 'Samen Werken, maar hoe?', Invitational Conference, MarketConcern, Zeist, 22 maart 2007.
- K.P. Goudswaard, lezing over 'Arbeidsmarkt: trends en beleid', Nationaal Arbeidsmarktdebat, Elsevier Congressen, Den Haag, 3 april 2007.
- K.P. Goudswaard, actualiteitencollege 'Arbeidsmarkt en sociale zekerheid in het regeerakkoord', MKB Leergang Arbeidsvoorwaarden, De Meern, 19 april 2007.
- K.P. Goudswaard, lezing over 'Wordt het nog wat met de participatieplannen?', Achmea Themabijeenkomst Arbeidsvoorwaarden en het nieuwe regeerakkoord, Utrecht, 13 juni 2007.

- K.P. Goudswaard, presentatie van het paper 'Fiscaal beleid, pensioenen en vergrijzing', symposium *Belasting met Beleid*, Universiteit Leiden / Ministerie van Financiën, Leiden, 26 juni 2007.
- K.P. Goudswaard, coreferaat over 'Individualisering, globalisering en solidariteit', Symposium De Burcht, Amsterdam, 4 oktober 2007.
- K.P. Goudswaard, inleiding over 'De financiering van de sociale zekerheid in het licht van de vergrijzing', Leergang Sociale Zekerheid, Ministerie van SZW, Den Haag, 8 oktober 2007.
- B.P. ter Haar, presentatie van het paper 'Open Methods of Coördination: a new stepping stone in the international and European legal order', Conference New International Law, Conferentiehôtel Soria Moria, Oslo, Noorwegen, 15-18 maart 2007.
- G.J.J. Heerma van Voss, 'Re-integratie', Congres Beroepsziekten en arbeidsongevallen, Elsevier, Den Haag, 15 maart 2007.
- G.J.J. Heerma van Voss, 'Aansprakelijkheid werkgever en werknemer', Kluwer specialisatiecursus, Arosa, 18 maart 2007.
- G.J.J. Heerma van Voss, 'Aansprakelijkheid werkgever en werknemer, PAO-Maastricht, Maastricht, 22 juni 2007.
- G.J.J. Heerma van Voss, 'De WIA', Lezing kantoor Wessel, Tiedeman & Stassen, Den Haag, 5 september 2007.
- G.J.J. Heerma van Voss, 'Topics sociale zekerheid', Leergang sociale zekerheid, SZW-Academie, Den Haag, 18 september 2007.
- G.J.J. Heerma van Voss, 'Sickness and Disability', Lezing op Congres Dutch Labour and Tax Law, RPMS Amsterdam, 8 november 2007.
- M. Kaeding, presentatie van het paper (samen met K. Anderson) 'Pension Systems in the EU: Variable Patterns of Influence in Italy, the Netherlands and Belgium', EUSA conference, 17-19 mei 2007, Montreal, Canada.
- M. Kaeding, presentatie van het paper (samen met Frank Häge) 'Reconsidering the European Parliament's Legislative Power: Formal vs. Informal Procedures', EUSA, Montréal, Canada, workshop 9G: Democratic representation in the European Parliament, May 2007.
- M. Kaeding, presentatie 'The European Parliament and the social dimension of globalization: The European Union Globalisation adjustment fund', tijdens workshop on the EU and the Social Dimension of Globalization, Lissabon, 1-3 maart 2007.
- H. Nijboer, presentatie van het paper 'De rol van de overheid bij individuele spaarsystemen in de sociale zekerheid', symposium *Belasting met beleid*, Universiteit Leiden / Ministerie van Financiën, Leiden, 26 juni 2007.
- O.P. van Vliet, paper presented: 'Convergence of Social Policy in the European Union - Old and New Member States Compared', London School of Economics and Political Science: Colloquium of the Working Group New Researchers on Varieties of Capitalism and Socio-Economic Change in Central and Eastern Europe, London, 5-6 October 2007.
- O.P. van Vliet, paper presented (with M. Kaeding): 'Globalisation, European Integration and Social Protection – Patterns of Change or Continuity?' Annual Work Conference of the Netherlands Institute of Government, Panel Governance and Economics, Tilburg, 8 November 2007.
- M. Versantvoort, presentatie van het paper 'Studying time use variations using a life course perspective', IATUR-2007 conference, Washington D.C., 18 October 2007.

2006

- C.L.J. Caminada, 'Empirische analyses van sociale en fiscale regelgeving', oratie, Leiden, 27 januari 2006.
- C.L.J. Caminada, presentatie van het paper (samen met Goudswaard) 'Convergence of net social protection levels', 62e congres van het International Institute of Public Finance, Paphos, Cyprus, 30 augustus 2006.
- K.P. Goudswaard, keynote lecture 'Recommendations on Dutch welfare state policies', Netspar/CPB/SER Conference Reinventing the Welfare State, The Hague, April 28, 2006.
- K.P. Goudswaard, lezing 'Wordt het Nederlandse pensioenstelsel bedreigd?', Seminar pensioenactualiteiten, Aecum Pensioenmanagement, Amersfoort, 23 juni 2006.
- K.P. Goudswaard, discussant paper 'Social security reform with heterogeneous agents and an aging Japan', 62e congres van het International Institute of Public Finance, Paphos, Cyprus, 30 augustus 2006.
- K.P. Goudswaard, lezing over 'Europese Unie: economisch én sociaal?', Jubileumsymposium Sociaal Maandblad Arbeid, Amstelveen, 19 oktober 2006.
- K.P. Goudswaard, lezing over 'Naar nieuwe vormen van sociale zekerheid', Delta Lloyd, Amsterdam, 20 november 2006.
- K.P. Goudswaard, lezing over 'Naar een participatie van 80%', Conferentie over arbeidsparticipatie van vrouwen, Ministerie van SZW, Den Haag, 13 december 2006.
- G.J.J. Heerma van Voss, lezing over 'De nieuwe WAO', Congresorganisatie RPMS, 31 januari 2006.
- G.J.J. Heerma van Voss, lezing over 'Beroepsziekten en Arbeidsongevallen', Elsevier, 16 maart 2006.
- M. Kaeding, presentatie over 'Transposition of EU legislation - some secrets revealed', EU-in-Leiden conference, University of Leiden, Leiden, december 2006.
- B. van Riel, lezing over 'SZW in Europa', Den Haag, 16 mei 2006.

Overig

- K.P. Goudswaard, Onafhankelijk deskundigenoordeel over de Beleidsdoorlichting Arbeid en Zorg, Ministerie van SZW, ten behoeve van de Tweede Kamer, 2006.
- G.J.J. Heerma van Voss heeft samen met zijn collega prof. B. Waas uit Hagen een 'European Labour Law Network' opgericht. Dit netwerk heeft een studiegroep ingesteld die onderzoek doet naar een 'Restatement' van het Europese arbeidsrecht. In de studiegroep hebben arbeidsrechtdeskundigen uit bijna alle EG-lidstaten zitting. Het secretariaat van het netwerk wordt gevoerd in Leiden en Hagen. In mei 2006 werd in Leiden de eerste jaarlijkse conferentie van de studiegroep gehouden over het thema 'flexibele arbeid'. De aanwezigheid van het netwerk zal naar verwachting ook van nut zijn bij de organisatie van contacten in het kader van rechtsvergelijkend onderzoek voor het project *Hervorming Sociale Zekerheid*. Zie verder via de website van het 'European Labour Law Network' www.elln.eu.
- G.J.J. Heerma van Voss, Redactie *Wetgeving sociaal recht 2005/2006*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2006.
- G.J.J. Heerma van Voss, Redactie *Wetgeving sociaal recht 2006/2007*, 4de druk, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2007.

6. Workshops en seminars

Er zijn regelmatig workshops en gastlezingen georganiseerd in het kader van het onderzoeksprogramma Hervorming Sociale Zekerheid.

Op 28 juni 2007 vond een Guest lecture plaats door professor Robert Haveman en professor Barbara Wolfe van de University of Wisconsin-Madison over 'Adequacy of Resources at Retirement and Lessons for Social Security Reform' (op de website www.hsz.leidenuniv.nl kan het gerelateerde paper worden gedownload). Haveman en Wolfe zijn beide, zowel in de VS als internationaal, zeer gezaghebbende wetenschappers op het terrein van welfare state and social policy.

Voorts is een lezingencyclus georganiseerd onder de titel 'The effect of European Integration on national welfare states'.

- 12 juli 2007: 'The European Union and the open method of coordination. Social inclusion - A case study'. Spreker: Rik de Rooter (European University Institute, Florence).
- 21 juni 2007: 'The Europeanisation of Social Policy: A Research Field In Search of a Method'. Spreker: Dimiter Toshkov (Universiteit Leiden).
- 14 juni 2007: 'Cast in concrete? The Institutional Dynamics of Belgian and Dutch Social Policy Reform'. Spreker: Sanneke L. Kuipers (Vrije Universiteit Amsterdam).

Op 15 mei 2007 is een seminar georganiseerd te Leiden met de beide SIG-onderzoeksteams van de Universiteit Leiden en de Universiteit Utrecht. Het seminarthema was 'levensloop'. Het doel van het seminar was een kennismaking met de leden van beide onderzoeksteams, informatieoverdracht en een verdere afstemming van de onderzoeksprogramma's. Tijdens het seminar zijn presentaties van lopend onderzoek verzorgd door Versantvoort (UL), Van der Schors (UU), Nijboer (UL), Heeger (UU), Eleveld (UL) en Vlasblom (UU).

Werkbezoek sponsor op 12 maart 2007. Er is een bijeenkomst georganiseerd waarin de onderzoekers kennis hebben gemaakt met Bosselaar (onderzoekscoördinator SIG). De onderzoekers hebben hun plannen en voortgang van het onderzoek gepresenteerd. Bij de bijeenkomst was ook prof. dr. F. Leijnse (Wetenschappelijke Raad en Begeleidingscommissie) aanwezig.

Regelmatig vinden er Workshops Hervorming Sociale Zekerheid plaats. Het doel van de workshops is om ervaring op te doen met de presentatie van eigen onderzoek, het verkrijgen van input en feedback van teamleden en externe experts, het uitwisselen van inzichten en ervaringen, het tot stand brengen van beter onderzoek en het vergroten van betrokkenheid. De workshops hebben voor de teamleden van het project *Hervorming Sociale Zekerheid* een verplichtend karakter.

- 19 februari 2007: EU occupational pension system - when the EU hits the member state. Spreker: Kaeding (UL).
- 29 januari 2007: Zwangerschaps- en bevallingsuitkering voor zelfstandigen. Spreker: Eleveld (UL). Discussiant: Versantvoort (UL).
- 8 januari 2007: Het optimale besluitvormingsniveau ten aanzien van sociale zekerheid in Europa. Spreker: Nijboer (UL). Discussiant: Goudswaard (UL).

7. Website

In het verslagjaar is de website van het onderzoeksprogramma bijgehouden, mede met het oog op de wetenschapscommunicatie. De website omvat informatie over de projectleiding en medewerkers, de omschrijving van het onderzoeksprogramma, de publicaties die verschenen

zijn in het kader van dit onderzoeksproject (downloadable), informatie over workshops en overige activiteiten, alsmede de bereikbaarheid van de medewerkers van het onderzoeksprogramma.

URL: www.hsz.leidenuniv.nl.

8. Financiën 2007

Het verslagjaar 2007 is nog niet voorbij. Hierdoor is nog niet volledig duidelijk hoe hoog de in 2007 feitelijk gemaakte kosten precies zullen uitvallen. Het onderstaande overzicht is gebaseerd op een prognose van de afdeling FEZ van de Faculteit der Rechtgeleerdheid. De personele lasten zijn redelijk precies aan te geven. De kosten betreffen de tewerkstelling van acht onderzoekers, de student-assistent, de begeleidingstijd voor de projectleiders (0,1 fte op HGL-niveau) en de secretariële ondersteuning. De materiële lasten kunnen nog iets hoger uitvallen door aanschaf van literatuur e.d.. De post overhead is een verplichte afdracht aan de faculteit cq. universiteit ter compensatie van gemaakte kosten (12,5 procent van de door SIG beschikbaar gestelde tranche). Ook de huisvestingskosten vallen onder de post overhead.

De redelijk exacte raming van de uitgaven tot het eind van 2007 komt uit op € 386.329,-. De onderuitputting van de begroting 2007 bedraagt € 77.652,-; hiermee wordt rekening gehouden met de aanvraag voor de subsidietranche 2008. De onderuitputting van de begroting komt door het vertrek van onderzoeker Keading, het zwangerschapsverlof van Versantvoort en het uitblijven van de detacheringskosten van Van Riel. Voorts hebben de nieuwe aanstellingen van Nijboer en Barentsen slechts een deel van het jaar op de begroting gedrukt. Ook de kosten voor de aanschaf van data en de post reiskosten zijn lager uitgevallen, hoewel veel van de onderzoekers hun resultaten hebben gepresenteerd op (buitenlandse) symposia en congressen. Uitsluitend aan kosten voor ondersteuning is iets meer uitgegeven dan begroot, omdat na het vertrek van Van Straten de werkzaamheden van de nieuwe secretaresse inzake het SIG-project wat zijn verruimd (zie onder punt 2). Voor alle niet nadere genoemde posten komt de realisatie 2007 veelal iets lager uit.

Zie ommezijde voor de financiële verantwoording.

Financiële verantwoording Stichting Instituut Gak
project- en sapnummer: 1802030354 prognose 1 januari 2007 t/m december 2007

<u>Salarislasten</u>	<i>Fte jaarbasis</i>		Totaal
H. Nijboer (student-assistent /onderzoeker)	0,3 - 0,5	4 maanden	€ 4.358
H. Nijboer (promovendus)	1,0	8 maanden	€ 24.519
M.C. Versantvoort	0,7		€ 57.893
zwangerschapsvergoeding			€ 12.954-
A.J. Schoeman-Cuvalier	0,3	10 maanden	€ 9.929
B.P. ter Haar	1,0		€ 48.820
A. Eleveld	0,9		€ 44.876
O.P. van Vliet	0,8		€ 32.113
M. Kaeding (onderzoeker 4)	1,0	9 maanden	€ 34.036
 <u>Salarislasten nieuw personeel</u>			
B. Barentsen	0,2	1 maand	€ 912
student-assistent	0,2		€ 3.272
 <u>Gastmedewerkers</u>			
Th. Wildeboer	nvt		€ -
B. van Riel	nvt		€ -
A.C. Damsteegt	nvt		€ -
 <u>Salarislasten projectleiding</u>			
C.L.J. Caminada	0,1		€ 8.715
K.P. Goudswaard	0,1		€ 12.935
G.J.J. Heerma van Voss	0,1		€ 12.935
Totaal personeelskosten	6,3		€ 282.358
 <u>Materiële lasten</u>			
	<i>factor (fte)</i>	<i>euro fte jaarbasis</i>	
kantoor, materialen, telefoon, porto, e.d.	6,3	€ 1.648	€ 10.382
PC (jaarbasis)	6,3	€ 2.266	€ 14.276
Opleidingskosten promovendi	3,7	€ 1.717	€ 6.352
reiskosten, congresbezoek, e.d.			€ 7.030
aanschaf literatuur en data			€ 1.761
organisatie workshops / symposia / gastsprekers			€ 1.047
werving- en selectiekosten			€ 1.436
overig (m.n. inventaris)			€ 1.504
Subtotaal			€ 43.786
ingehouden overhead universiteit en faculteit (12,5% van € 457.478,45)			€ 57.185
Totaal materiële lasten			€ 100.971
 <u>Onvoorzien</u>			€ 3.000
TOTAAL 2007			€ 386.392
Voorschot SIG (subsidiëtranche 2007)			€ 463.981
Onderuitputting begroting 2007			€ 77.652-

Matching:

De projectleiders besteden ieder – naast hun begeleidingstijd die in de begroting is opgenomen – naar schatting 0,2 fte universitaire onderzoekstijd aan het programma.

Werkplan 2008

Onderzoeksprogramma Hervorming Sociale Zekerheid Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit Leiden

1. Samenstelling onderzoeksteam

Het team van het onderzoeksprogramma *Hervorming Sociale Zekerheid* bestaat eind 2007 uit 9 onderzoekers en een secretaresse (0,3 fte), alsmede uit 3 gastonderzoekers; zie de Verantwoording 2007 onder punt 2. Specificatie naar functie:

- 0,9 fte postdoc → 2 onderzoekers (Versantvoort en Barentsen)
- 3,7 fte promovendi → 4 onderzoekers (Ter Haar, Van Vliet, Eleveld en Nijboer)
- 0,9 fte hoogleraar → 3 projectleiders (Goudswaard, Caminada en Heerma van Voss)
- totaal: 5,5 fte → 9 personen

Voor 2008 worden nog enkele personele mutaties voorzien.

- Per 1 januari 2008 komt dr. F. Koster in dienst als postdoc en zal de positie bezetten die was vrijgekomen door het vertrek van Kaeding. Ferry Koster heeft sociologie en arbeidskunde gestudeerd en is in 2005 gepromoveerd op een proefschrift over *Solidarity at work*. Vanaf 2005 is hij als postdoc werkzaam geweest bij AIAS/Universiteit van Amsterdam in het kader van het eveneens door Stichting Instituut Gak gefinancierde project *Solidariteit en de verzorgingsstaat*, dat geleid wordt door prof. dr. P. de Beer. Ferry Koster komt fulltime in dienst, maar - in goed overleg met De Beer - is afgesproken dat Koster, als het project *Solidariteit en verzorgingsstaat* wordt voortgezet, daar ook weer aan zal gaan deelnemen. In principe zou het dan 50 procent werktijd bij de Afdeling Economie van de Universiteit Leiden en 50 procent bij AIAS/De Burcht worden. Omdat dit nog niet zeker is gaan we in de begroting uit van een full time dienstverband voor het hele jaar.
- Binnen de jaartranche hebben we nog de mogelijkheid om een promovendus aan te trekken. Daarover zijn ook al contacten met een mogelijke interessante kandidaat, maar thans is nog niet duidelijk of dat tot een dienstverband kan leiden. In de begroting 2008 is hier wel rekening mee gehouden.
- Tevens is de planning om wederom een student-assistent voor één dag in de week (0,2 fte) aan het team toe te voegen ter ondersteuning van de onderzoekers. Dat geldt in het bijzonder voor de opbouw van datasets (zie hierna onder 2a en 2b).
- Incidenteel zullen Wildeboer, Van Riel en Damsteegt als onbezoldigd gastonderzoeker bijdragen aan het project.

De samenstelling van de begeleidingscommissie blijft ongewijzigd.

- Prof. V. Halberstadt
- Prof. dr. F. Leijnse
- Prof. dr. W.J.M. Voermans

2. Uitvoering onderzoek

Hieronder wordt aangegeven welk onderzoek in 2008 zal worden verricht. De onderzoekers zullen zich beziggehouden met de verdere ontwikkeling en de uitvoering van hun

(individuele) onderzoeksplannen, waarvan een uitgebreide versie is opgenomen in de bijlage van de Verantwoording 2006 en Werkplan 2007, te raadplegen via www.hsz.leidenuniv.nl.

a. Goudswaard

Goudswaard zal naast zijn begeleidingstijd ongeveer 0,2 fte universitaire onderzoekstijd besteden aan het onderzoeksprogramma. Hij zal in beide deelprogramma's (de invloed van Europa op de sociale zekerheid en stelselwijzigingen) actief zijn. Daarbij gaat het om begeleiding van promotieonderzoek en om aanvullend en ondersteunend onderzoek dat tot diverse publicaties zal leiden. Zoals ook in eerdere jaren het geval was, zal een deel van die publicaties betrekking hebben op actuele ontwikkelingen in de sociale zekerheid en analyses van het gevoerde beleid voor wat betreft hervormingen in de sociale zekerheid. Tevens zullen de externe contacten en samenwerkingsverbanden verder worden ontwikkeld en onderhouden.

Samen met Caminada zullen nog enkele specifieke projecten worden voortgezet in 2008:

- **Convergentieanalyse.** Op basis van het opgebouwde databestand is in het verslagjaar verder gewerkt aan de empirische analyse van de mate waarin de nationale stelsels van sociale zekerheid van de lidstaten convergeren. Deze analyse wordt nu verder uitgebreid en verfijnd. Zo meten we in deze studie via sigma- en beta-convergentietechnieken de mate van convergentie met behulp van diverse maatstaven die iets kunnen zeggen over de omvang en ontwikkeling van socialezekerheidsstelsels. De planning is om hierover een onderzoeksrapport uit te brengen.
- **Sociale zekerheid en inkomensverdeling.** Voortbordurend op eerder onderzoek zal in 2008 een landenvergelijkende determinantenanalyse worden uitgevoerd. De vraag is of wijzigingen in het stelsel van sociale zekerheid invloed hebben gehad op de inkomensverdeling (en zo ja, in welke mate). Hebben bijvoorbeeld hogere uitgaven aan sociale bescherming een gelijkmatiger inkomensverdeling of minder armoede tot gevolg? Op basis van eenvoudige statistische analyses zullen internationale trends én landenspecifieke afwijkingen in kaart worden gebracht en geanalyseerd.
- **Pensioenen.** Reeds langer lopend onderzoek naar de fiscale subsidiëring van pensioenbesparingen via de omkeerregel zal in 2008 worden afgerond met een publicatie in een internationaal wetenschappelijk tijdschrift.

b. Caminada

Caminada zal naast zijn begeleidingstijd ongeveer 0,2 fte universitaire onderzoekstijd besteden aan het onderzoeksprogramma. Hij zal ook in beide deelprogramma's actief zijn. Daarbij gaat het om begeleiding van promotieonderzoek en om aanvullend en ondersteunend onderzoek dat tot diverse publicaties zal leiden. Tevens zullen de externe contacten en samenwerkingsverbanden verder worden ontwikkeld en onderhouden. Daarnaast zal Caminada in 2008 het databestand ten behoeve van de internationale vergelijking van socialezekerheidsstelsels verder uitbouwen. Dit databestand zal voor meerdere analyse kunnen worden gebruikt binnen het onderzoeksprogramma. Samen met Goudswaard zullen nog enkele specifieke projecten worden voortgezet in 2008:

- **Convergentieanalyse.** Op basis van het opgebouwde databestand is in het verslagjaar verder gewerkt aan de empirische analyse van de mate waarin de nationale stelsels van sociale zekerheid van de lidstaten convergeren. Deze analyse wordt nu verder uitgebreid en verfijnd. Zo meten we in deze studie via sigma- en beta-convergentietechnieken de mate van convergentie met behulp van diverse maatstaven die iets kunnen zeggen over de omvang en ontwikkeling van socialezekerheidsstelsels. De planning is om hierover een onderzoeksrapport uit te brengen.
- **Sociale zekerheid en inkomensverdeling.** Voortbordurend op eerder onderzoek zal in 2008 een landenvergelijkende determinantenanalyse worden uitgevoerd. De vraag is of wijzigingen in het stelsel van sociale zekerheid invloed hebben gehad op de inkomensverdeling (en zo ja, in welke mate). Hebben bijvoorbeeld hogere uitgaven aan sociale bescherming een gelijkmatiger inkomensverdeling of minder armoede tot

gevolg? Op basis van eenvoudige statistische analyses zullen internationale trends én landenspecifieke afwijkingen in kaart worden gebracht en geanalyseerd.

- Pensioenen. Reeds langer lopend onderzoek naar de fiscale subsidiëring van pensioenbesparingen zal in 2008 worden afgerond met een publicatie in een internationaal wetenschappelijk tijdschrift.

c. Heerma van Voss

Heerma van Voss besteedt binnen dit programma één werkdag per week van de universitaire onderzoekstijd aan onderzoek naar de volgende aspecten van hervorming van de sociale zekerheid.

- Het versterken van de internationale contacten op het gebied van het socialezekerheidsrecht ten behoeve van dit project.
- Onderzoek naar de ontwikkeling van het sociaal beleid van de EU op het gebied van de sociale zekerheid. Het is de bedoeling hierover een publicatie te verzorgen in 2008.
- Theorievorming op het gebied van de samenhang tussen arbeidsrecht en socialezekerheidsrecht, zoals die bijvoorbeeld tot uitdrukking komt in het loopbaanbeleid. In hoeverre is er sprake van een toenemende vervlechting van beide rechtsgebieden, zoals die ook op het terrein van de arbeidsongeschiktheid tot uiting komt? Welke praktische en principiële problemen levert deze ontwikkeling op? Een publicatie in 2008 of 2009 over dit onderwerp is voorzien.
- In 2008 zal een boek worden gepubliceerd over scholing in het sociaal recht. Hierin wordt nagegaan op welke wijze een recht op en een plicht tot scholing zowel in het arbeidsrecht als in het socialezekerheidsrecht bestaan en hoe dit verder zou kunnen worden ontwikkeld. Aan dit boek wordt door verschillende medewerkers van het project meegewerkt (Barentsen, Damsteegt, Heerma van Voss), naast arbeidsrechtsspecialisten. Het ligt in de bedoeling bij de presentatie van dit boek een symposium aan deze materie te wijden. Deze scholingsproblematiek hangt nauw samen met de levensloopregeling.
- In het kader van dit project worden ook twee promovendae (Eleveld en Ter Haar) en buitenpromovendus en gastonderzoeker Wildeboer begeleid.

d. Barentsen

Barentsen komt per 1 december 2007 in dienst als postdoc. Daarna zal hij een plan opstellen voor zijn onderzoek in 2008 e.v.. Hij zal met name in het deelprogramma over stelselwijzigingen in de sociale zekerheid actief zijn. Barentsen verwacht dat hij zich zal gaan bezighouden met de recente hervormingen van de arbeidsongeschiktheidsregelingen, zoals de WIA (Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen) en de arbeidsrechtelijke regeling voor inkomen en ziekte en verzuimbegeleiding. Daarbij zal aandacht worden besteed aan de effecten van deze nieuwe regels (volume-effecten, aantal procedures). Dit is een voorlopige inschatting van de onderzoeksplannen; met name wat het onderzoek naar de effecten betreft zal nog moeten worden nagegaan of daarvoor toereikende data kunnen worden gevonden. Daarnaast zal Barentsen Heerma van Voss ondersteunen bij de begeleiding van de promovendi met een juridische achtergrond.

e. Koster

Koster komt per 1 januari 2008 in dienst als postdoc. Daarna zal hij een plan opstellen voor zijn onderzoek in 2008 e.v.. Koster zal met name in het deelprogramma 1 over de invloed van Europa op de sociale zekerheid actief zijn.

f. Versantvoort

Tot april 2008 zal Versantvoort zich verder concentreren op de tijdreeksanalyse van tijdsbestedingsdata om te achterhalen wat de interdependentie is tussen leefgebieden (betaald werk, zorg voor kinderen, mantelzorg, huishoudelijk werk, educatie, vrijwilligers-

werk en vrije tijd) en om inzichtelijk te kunnen maken wat de mogelijke gevolgen zijn van verschillende vormen van 'vervangende tijdsbesteding' gedurende loopbaan-onderbrekingen. Via de levensloopregeling gespaarde tegoeden kunnen voor verschillende doeleinden en daarmee voor verschillende typen vervangende tijdsbesteding gebruikt worden. Het is de vraag of verwachte baten van via de levensloopregeling gefinancierde loopbaanonderbrekingen afhankelijk zijn van activiteiten die tijdens de onderbrekingen ondernomen zijn. Met deze analyse poogt Versantvoort o.a. inzichtelijk te maken wat de participatie- en inkomenseffecten zijn voor personen die (moeten) kiezen voor een loopbaanonderbreking en richt zij zich op de "rol" van de vervangende tijdsbesteding.

Versantvoort zal een research memorandum en een artikel voor een internationaal tijdschrift voorbereiden op basis van de resultaten van deze analyse. Daarnaast zal ze begin 2008 op uitnodiging een Netspar-lezing over haar onderzoek verzorgen. In het vervolg van 2008 zal het onderzoek worden gericht op de ontwikkeling van indicatoren voor levensloopbeleid (conceptueel en operationeel) en de multilevel-analyse, welke uitgelegd is in de Verantwoording 2006 en Werkplan 2007. De resultaten zullen wederom worden uiteengezet in een research memorandum en een artikel voor een internationaal tijdschrift. Naast deze onderzoekswerkzaamheden zal Versantvoort zich in 2008 e.v. richten op de begeleiding van promovendus Nijboer en op de organisatie van intern en extern georiënteerde seminars aangaande het onderzoeksprogramma.

g. Eleveld

In 2008 zal het theoretisch kader met betrekking tot het eerste deel van het onderzoek (de verhouding tussen vrijheid en gelijkheid in het socialezekerheidsrecht) verder worden uitgewerkt. Dit zal resulteren in twee hoofdstukken van het proefschrift. In het eerste hoofdstuk zal de vraag beantwoord worden in hoeverre politiek filosofische theorieën een antwoord kunnen geven op de vraag naar de wenselijke verdeling tussen vrijheid en gelijkheid en wat consequenties zijn van de beantwoording van deze vraag voor de gehanteerde onderzoeksmethoden. In het tweede hoofdstuk zullen een aantal actuele filosofische en theoretische stromingen worden besproken die betrekking hebben op de inrichting van de sociale zekerheid. Verder zal een start worden gemaakt met (historisch) onderzoek naar de verhouding tussen vrijheid en gelijkheid in het bestaande socialezekerheidsrecht. Dit onderzoek zal deels bestaan uit discoursanalyse waarbij een relatie zal worden gelegd met de theoretische stromingen die in het tweede hoofdstuk zijn besproken. Een analyse van de totstandkoming van de levensloopregeling zal eventueel uitmonden in een apart hoofdstuk. Het is de bedoeling dat deze analyse in 2008 zal leiden tot een publicatie of onderzoeksmemorandum.

De cursus 'deliberative policy analysis' zal in januari 2008 worden afgesloten met een paper. Verder zal worden deelgenomen aan de cursus methoden van rechtswetenschappelijk onderzoek, die in het kader van de Graduate School in januari en februari 2008 wordt gegeven. Ten slotte zal deelname aan cursussen die gericht zijn op het geven van onderwijs worden gepland.

h. Ter Haar

De aandacht zal in eerste instantie uitgaan naar het verfijnen van het model aan de hand waarvan de verwachting van de open coördinatiemethode (OMC) en de overige instrumenten kan worden bepaald. Met name ten behoeve van de analyse van de materiële aspecten van de OMC en overige rechtsinstrumenten. Op basis van diverse, nog nader te bepalen, criteria zullen de meest belangrijke rechtsinstrumenten voor de ontwikkeling van een sociaal Europa worden geselecteerd voor het empirische onderzoek (periode: jan-feb. 2008). Om een beeld te krijgen van welke rechtsinstrumenten naast de OMC zoal worden gebruikt en meer nog, dominerend zijn in de ontwikkeling van een sociaal Europa zal op korte termijn een inventariserend onderzoek worden uitgevoerd. Dit onderzoek is tevens input voor een paper die zal worden gepresenteerd in een workshop van de *Conference: The European Social*

Model and Beyond, Duitsland, 6-8 december 2007, georganiseerd door ESPAnet. Voorts zal deze paper naar aanleiding van het ontvangen commentaar worden uitgewerkt en voor publicatie aan een wetenschappelijk tijdschrift worden aangeboden.

Na de algemeen verkennende inventarisatie, zal nader worden ingegaan op de beleidsgebieden die vallen onder de noemer 'sociale bescherming', dat zijn sociale zekerheid, sociale insluiting en gezondheidszorg. Dit ter voorbereiding van het empirisch deel van het onderzoek, waarin naar alle waarschijnlijkheid deze onderwerpen centraal zullen staan. De uiteindelijke selectie van onderwerpen zal ook in deze periode plaats vinden. Daarbij zal aansluiting worden gezocht met de selectie van onderwerpen voor het onderzoek van Van Vliet (beleidsconvergentie van sociale zekerheid in de EU).

Eén van de geselecteerde onderwerpen zal in de hierop volgende periode gebruikt worden als 'testcase'. Het doel van deze testcase is om de onderzoeksmethode en analyse criteria te bepalen, vorm te geven en aan te scherpen (tweede helft 2008). Deze testcase zal tevens een eerste schets zijn van een van de empirische hoofdstukken in het proefschrift.

Enkele overige activiteiten: voortzetting passieve en actieve deelname aan relevante conferenties; het streven naar verdere publicaties gerelateerd aan het onderzoek ter toetsing en verbetering van het theoretisch kader en de bevindingen; en het volgen van twee cursussen, te weten Research Methods in Law, en Empirical Research Methods in Law.

i. Nijboer

In het Werkplan 2007 is een globale onderzoeksopzet gepresenteerd, waarin uiteen is gezet dat in het promotieonderzoek twee onderzoeksvragen centraal zullen staan:

- Wat zijn de consequenties (op het verkleinen van meeliftgedrag, efficiëntie, de inkomensverdeling en rechtvaardigheid) van de introductie van (verplichte) individuele spaarsystemen in de sociale zekerheid?
- Op welke wijze kan een dergelijk systeem in de Nederlandse sociale zekerheid worden geïntegreerd?

In het eerste jaar zal op basis van literatuurstudie nader over de uitwerking en nadere vormgeving van het onderzoek worden nagedacht. Er worden voor een betere theoretische onderbouwing een tweetal cursussen gevolgd bij het Netwerk Algemene en Kwantitatieve Economie (NAKE is een samenwerking van verschillende economische faculteiten, waar cursussen voor promovendi worden aangeboden door toonaangevende wetenschappers op hun vakgebied), te weten: Economics of Employment Protection' (sept - dec 2007) en 'Behavioral Economics' (jan - april 2008). Voor beide cursussen worden papers geproduceerd, die (deels) zullen worden opgenomen in het proefschrift. Het eerste zal als onderwerp de relatie (overeenkomsten, verschillen en spanningen) tussen de beleidsconcepten 'flexicurity' en 'levensloop' hebben. In het tweede wordt ingegaan op de consequenties die inzichten uit de gedragseconomie kunnen hebben op het vormgeven van het stelsel van sociale zekerheid. Voorts zal met Goudswaard een artikel over socialezekerheidsbeleid worden voorbereid voor publicatie in het Jaarboek Overheidsfinanciën 2008.

j. Van Vliet

In het komende jaar verder worden gewerkt aan de literatuurstudie. Een voorlopige conclusie van deze literatuurstudie is dat uit verschillende kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeken blijkt dat, ondanks blijvende verschillen, het sociale beleid van de Europese welvaartsstaten enigszins convergeert. Het blijft echter de vraag in hoeverre deze convergentie wordt veroorzaakt door Europees beleid. Beleidsconvergentie tussen landen kan immers ook worden veroorzaakt door mondialisering of door zeer vergelijkbare ontwikkelingen op binnenlands niveau, zoals de vergrijzing van de bevolking. Daarmee geeft deze literatuurstudie aan hoe het dissertatieonderzoek een bijdrage kan leveren aan het onderzoek op het gebied van Europese sociale zekerheid. Het doel is om met systematisch vergelijkend onderzoek te analyseren in hoeverre convergentie wordt veroorzaakt door

Europees beleid, dan wel door andere factoren. De literatuurstudie zal uitmonden in een research memorandum en in een hoofdstuk, of delen van meerdere hoofdstukken, van de dissertatie en vormt tevens de achtergrond waartegen het theoretisch kader kan worden geformuleerd. Op basis van de kwantitatieve analyses en op theoretische gronden wordt de komende maanden een aantal landen geselecteerd waarnaar de komende jaren case studies worden verricht. Verder zal worden gewerkt aan dataverzameling, met name op het gebied van actief arbeidsmarktbeleid. Daarnaast zal het theoretisch kader worden uitgewerkt en een beschrijving van EU-beleid op het gebied van sociale zekerheid, werkgelegenheid en arbeidsmarkt worden gegeven. Voorts zullen de in 2007 gepresenteerde papers naar aanleiding van het ontvangen commentaar worden uitgewerkt en voor publicatie aan een wetenschappelijk tijdschrift worden aangeboden.

Van Vliet studeert – mede in het kader van zijn opleidingsplan - economie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

3. Output

Het onderzoek zal in 2008 diverse wetenschappelijke publicaties opleveren. De promovendi worden verder gestimuleerd om snel te publiceren. Belangrijke doelstelling is dat leden van het team ook regelmatig samen zullen publiceren. Daarmee kan ook de meerwaarde van multidisciplinair onderzoek meer gestalte krijgen. Er wordt gemikt op artikelen in zowel nationale als internationale tijdschriften en boekdelen. Daarnaast zullen onderzoeksrapporten worden geschreven die, evenals de artikelen, openbaar worden gemaakt via webpublicatie. Voorts zal er naar worden gestreefd om relevante bijdragen te leveren aan het publieke debat over (de toekomst van) het stelsel van sociale zekerheid, onder meer in de vorm externe lezingen.

4. Workshops en seminars

Er zal wederom een programma van (interne) workshops worden vastgesteld. Alle aangestelde onderzoekers zullen regelmatig rapporteren over de voortgang van hun onderzoek. Ook zullen afwisselend onderzoeks-presentaties van teamleden en presentaties van uit te nodigen experts plaatsvinden. Tevens zullen externe opposanten worden aangezocht. Informatie (abstracts, papers, onderzoekers, referenten) wordt geplaatst op de website, mede met het oog op wetenschapscommunicatie.

5. Financiën 2008

Het onderstaande overzicht is gebaseerd op een prognose van de afdeling FEZ van de Faculteit der Rechtgeleerdheid. De personele lasten zijn redelijk precies aan te geven. De kosten betreffen de tewerkstelling van acht onderzoekers, de begeleidingstijd voor de projectleiders (0,1 fte op HGL-niveau) en de secretariële ondersteuning. De materiële lasten zijn geschat. De post overhead is een verplichte afdracht aan de faculteit cq. universiteit ter compensatie van gemaakte kosten (12,5 procent van de door SIG beschikbaar gestelde tranche). Ook de huisvestingskosten vallen onder de post overhead.

In de begroting 2008 zijn ook de aangekondigde personeelsmutaties (zie onder 1) verwerkt, waarmee het onderzoeksteam op de beoogde omvang zal kunnen uitkomen.

In totaal voorzien wij voor 2008 een uitgave van € 516.830,-. Dat bedrag is iets lager dan de normale jaartranche op basis van onze begroting. Echter, gezien de onderuitputting 2007 (€ 77.652,-) vragen wij voor het jaar 2008 een subsidietranche van € 439.178,-.

De Afdeling FEZ van de Juridische Faculteit van de Universiteit Leiden zal in het geval van goedkeuring van het onderhavige Werkplan 2008 een rekening sturen aan Stichting Instituut Gak, conform het format dat wij hebben ontvangen.

Zie ommezijde voor de begroting 2008.

Begroting Stichting Instituut Gak: 2008
project- en sapnummer: 1802030354 prognose 1 januari t/m 31 december 2008

<u>Salarislasten</u>	<i>fte jaarbasis</i>	
H. Nijboer	1,0	€ 39.380
M.C. Versantvoort	0,7	€ 58.533
A.J. Schoeman-Cuvalier	0,3	€ 12.512
B.P. ter Haar	1,0	€ 52.300
A. Eleveld	0,9	€ 47.637
O.P. van Vliet	0,8	€ 34.119

<u>Salarislasten nieuw personeel</u>		
F. Koster (postdoc)	1,0	€ 63.304
B. Barentsen	0,2	€ 15.199
promovendus (schaal 10)	1,0	€ 39.380
student-assistent	0,1	€ 3.388

<u>Gastmedewerkers</u>		
Th. Wildeboer	nvt	
B. van Riel	nvt	
A.C. Damsteegt	nvt	

<u>Salarislasten projectleiding</u>		
C.L.J. Caminada	0,1	€ 9.303
K.P. Goudswaard	0,1	€ 13.453
G.J.J. Heerma van Voss	0,1	€ 13.453

Totaal personeelskosten 7,3 € 401.961

<u>Materiële lasten</u>	<i>factor (fte)</i>	<i>euro fte jaarbasis</i>	
kantoor, materialen, telefoon, porto, e.d.	7,3	€ 1.697	€ 12.391
PC (jaarbasis)	7,3	€ 2.334	€ 17.038
opleidingskosten promovendi	3,7	€ 1.768	€ 6.542
reiskosten, congresbezoek, e.d.			€ 12.500
aanschaf literatuur en data			€ 2.500
organisatie workshops / symposia / gastsprekers			€ 4.000
werving- en selectiekosten			€ -
sub-totaal			€ 54.972
overhead universiteit en faculteit (12,5% van de omzet) (a)			€ 54.897
Totaal materiële lasten			€ 109.869

Onvoorzien € 5.000

TOTAAL 2008 € 516.830

Restant voorschot SIG (subsidietranche 2007) € 77.652-

Benodigd voorschot SIG (subsidietranche 2008) € 439.178

Matching:

De projectleiders besteden ieder – naast hun begeleidingstijd die in de begroting is opgenomen – naar schatting 0,2 fte universitaire onderzoekstijd aan het programma.

- (a) Verplichte afdracht aan de faculteit cq. universiteit ter compensatie van gemaakte kosten. Ook de huisvestingskosten vallen onder de post overhead. De universitaire rekenregel voor overhead is: 12,5% van de onderzoeksomzet, te weten: (personele lasten + materiële lasten + onvoorzien) / 0,875 * 12,5%. De facto gaat het om 12,5% van de door SIG beschikbaar gestelde jaartranche. Vanzelfsprekend is bij de berekening van de overhead voor het jaar 2008 rekening gehouden met de teveel betaalde overhead in 2007 (onderuitputting begroting 2007).

Cumulatieve uitgaven in relatie tot totaal toegekende subsidiebedrag

Het onderstaande overzicht laat zien hoe de door ons ontvangen subsidiebedragen van Stichting Instituut Gak zich verhouden tot enerzijds de uitgaven aan het onderzoeksteam en anderzijds tot het totaal toegekende subsidiebedrag van € 2.663.901,- (op basis van de door Stichting Instituut Gak geaccordeerde begroting; brief 28 oktober 2005).

Projectbegroting Stichting Instituut Gak project- en sapnummer: 1802030354 prognose t/m 31 december 2008

	Subsidie	Uitbetaald
Door SIG geaccordeerde begroting (brief 28 oktober 2005)	€ 2.663.901	
Voorschot subsidietranche 2006 (correspondentie maart 2006)		€ 120.000
Subsidietranche 2006, deel 2, na correctie (brief 13 december 2006)		€ 57.496
Subsidietranche 2007 (brief 13 december 2006)		€ 457.478
Totaal ontvangen (ultimo 2007)		€ 634.974
Restant subsidie (ultimo 2007)	€ 2.028.927	
Gevraagde subsidietranche 2008 (= begroting 2008 -/- onderuitputting 2007)		€ 439.178
Stand ultimo 2008		€ 1.074.151
Restant subsidie (ultimo 2008)	€ 1.589.749	

Verdere planning

In de oorspronkelijke gehonoreerde subsidieaanvraag is uitgegaan van een projectduur van circa 5 jaar. In de loop van het jaar 2006 is het onderzoeksteam nagenoeg op volle sterkte gekomen. Het programma zal dus rond eind 2011 afgerond moeten zijn. Daar is ook de inhoudelijke planning op gericht. Deze planning spoort met de hierboven opgestelde berekening van de cumulatieve uitgaven. Ultimo 2008 is, naar het zich laat aanzien, nog ruim 1,5 miljoen euro van het toegekende subsidiebedrag beschikbaar. De jaartranche bedraagt – bij volledige bezetting – ruim 0,5 miljoen euro. De financiering zal dus ook tot ongeveer eind 2011 door kunnen lopen.